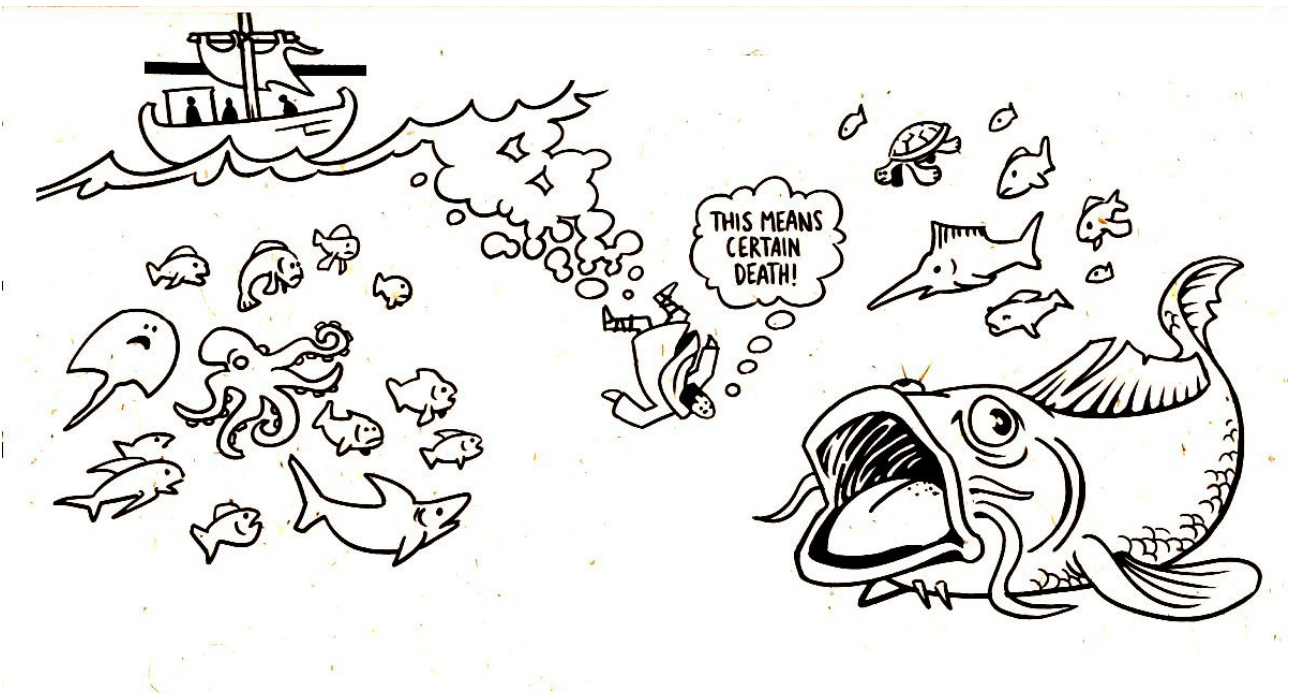

Jona

Uit de Bijbelse geschiedneis is bij velen vooral het beeld bijgebleven van Jona, die door een grote vis wordt opgeslokt en later weer uitgespuwd. Jona is de man die drie dagen in de buik van de walvis heeft gezeten, dat weet iedereen nog wel. Van het Jonaverhaal is voor de meesten onder ons niet méér overgebleven dan de herinnering aan een sprookje uit onze kinderjaren. Zoiets als de grootmoeder van Roodkapje, die ook levend uit de buik van de wolf te voorschijn kwam. Maar de eigenlijke zin van het verhaal is ons misschien nog nooit duidelijk geworden. Het Jonaverhaal eindigt niet op een punt, maar op een vraagteken.

Geen echt verhaal

Het eindigt niet zoals een gewoon verhaal, met een duidelijke eindsituatie waar iedereen *ter bestemming* is gekomen. Het verhaal van Jona eindigt met een dialoog, een gesprek tussen Jahwe en Jona, dat u op deze bladzijde afgedrukt vindt. Dit gesprek is het hoogtepunt van het verhaal. Het loopt uit op een vraag van Jahwe aan Jona: *Zou Ik dan niet begaan zijn met Nineve, die grote stad, waar zoveel mensen wonen, die het verschil tussen hun rechterhand en hun linkerhand niet weten, en ook nog zoveel dieren?* Op deze vraag vernemen we geen antwoord meer. Het blijft een open vraag, die over het hoofd van Jona heen aan de toehoorders of de lezers wordt gesteld. Aldus lijkt het Jonaverhaal bijzonder veel op een parabel, die immers ook een *open* verhaal is dat door de toehoorder moet worden afgemaakt, waar de toehoorder zichzelf moet in herkennen en dat hij op zijn eigen leven moet betrekken.

Het is dan ook duidelijk dat de geschiedenis van Jona geen historisch *echt gebeurd* verhaal is. Vele dingen wijzen erop dat het een symbolisch verhaal is, waarvan de *waarheid* op een dieper niveau gezocht moet worden.

Amittal: Sta op, ga naar Nineve, de grote stad¹. Met de profeet Jona uit de tijd van koning Jerobeam II, die in 2 Kon. 14,25 vermeld wordt, heeft de hoofdfiguur van ons verhaal niet méér gemeen dan de naam. In die tijd, het midden van de 8e eeuw v. Chr., verkeerde Assyrië in verval en was Nineve nog lang niet de belangrijkste Assyrische stad, zoals honderd jaar later het geval zou zijn. In ons Jonaverhaal echter is Nineve nog slechts een legendarische herinnering: een

¹ Jona 1: 1-2.

geweldig grote stad, waar je drie dagen voor nodig had om er dwars doorheen te trekken². Met Nineve wordt in ons verhaal geen historische stad bedoeld. Nineve is symbool voor *het buitenland*, de vreemde heidense wereld, waar men Jahwe niet kent. Naar deze in zijn ogen verdorven wereld wordt Jona door Jahwe gezonden. Maar, wat moet hij aar nu gaan uitvoeren? Wat heeft hij met die heidenen te maken? Daar begrijpt Jona niets van.

Naar de heidenen

En hij wil niet gaan. In plaats van naar Nineve, naar het oosten te trekken, scheept hij in naar Tarsis, naar het westen. In opeenvolgende beelden beschrijft het verhaal nu, hoe Jona zich opsluit in zichzelf, en hoe hij daardoor in de duisternis, in de diepte, in de put terecht komt. Met zijn schip vaart hij in de richting van de nacht, hij daalt af tot in het diepst van het ruim, daar doet hij zijn ogen dicht en valt in een diepe slaap.

Maar Jahwe ontketent een hevige storm, en Jona, die wel doorheeft dat het allemaal om hem te doen is, wordt op eigen verzoek in de diepte van de zee geworpen en verdwijnt tenslotte in het diepe binnenste van de grote vis. Het is het verhaal van de mens die zijn verantwoordelijkheid ontwijkt en die op de vlucht is voor Gods opdracht en put. Maar als de nood het hoogst is, is de redding nabij. De vis spuwt Jona op het droge. Na zijn mislukte vluchtpoging staat Jona weer aan het vertrekpunt.

Voor de tweede maal wordt Jona naar Nineve gezonden, en nu gaat hij op weg, ditmaal in de goede richting. Hij zal die Ninevieten eens duchtig de waarheid zeggen. Als hij dan toch per se naar die heidenen toe moet dan zal het niet voor niets geweest zijn. *Veertig dagen nog, en Nineve wordt met de grond gelijk gemaakt³*!. Nu is Jona een echte onheilsprofeet, een donderpredikant geworden.

Als hij door Nineve heen getrokken is, gaat hij ten oosten van de stad, op een veilige afstand zitten wachten. Ietwat wraakzuchtig, wil Jona wel eens zien hoe zijn voorspelling uit zal komen, hoe dit goddeloze Nineve ten onder zal gaan! Hij begint er plezier in te krijgen.

Maar... na veertig dagen gebeurt er helemaal niets. De Ninevieten hebben zich immers op het woord van Jona tot God bekeerd, en God brengt het onheil, waarmee Hij Nineve had bedreigd, niet ten uitvoer. Dit vindt Jona al te bar. Moest hij zich daarvoor zo inspannen? Nu komen de Ninevieten er goed van af, en hij staat als profeet voor schut! Op een ontstellende manier protesteert Jona nijdig tegen Jahwe's barmhartigheid.

De ricinusboom, ironie

Vol humor en fijnzinnige ironie vertelt het verhaal dan de geschiedenis met de ricinusboom⁴ en het daaropvolgende gesprek tussen Jahwe en Jona, zoals hierbij staat afgedrukt. Tegenover Jona's kleinzerig verdriet omwille van de verdorde plant, staat het grote leed van God: *Zou Ik niet begaan zijn met Nineve, die grote stad?* Deze vraag wordt dan, zoals gezegd, aan de hoorders of de lezers van het verhaal gesteld. Jona is in feite de verpersoonlijking van heel Israël uit de tijd na de ballingschap, toen het volk erg op zichzelf teruggeplooid leefde, altijd maar met zichzelf bezig was, maar de eigenlijke wil van God ontliep en niet begrijpen wilde, dat God de andere volkeren net zozeer bemint als Israël. Het Jonaverhaal

² Joan 3: 3.

³ Jona 3: 4.

⁴ Wonderolie wordt traditioneel gebruikt bij diarree door voedselvergiftiging. Het wordt door de darmen niet opgenomen en als olie stimuleert het de verwijdering van de darminhoud. Ook krijgen hoogzwangere vrouwen het toegediend als ze problemen hebben met het kind baren. Wonderolie komt in de bijbel voor. In het oude testament, het boek van Jonas laat God een wonderboom in één nacht groeien. In [het oude Griekenland](#) zag [Dioscorides](#), [pionier der geneeskunde en fytotherapie](#), wonderolie als prima middel om de huid mee te verzorgen. (online mens en gezondheid)

is een leerdicht, waarmee de auteur de joodse lezers van zijn tijd uit hun getto-mentaliteit wilde halen, en hen wilde oproepen om hun verantwoordelijkheid niet langer te ontvluchten.

Wanneer we dit eenmaal begrepen hebben, gaan vele details van het verhaal plots dieper tot ons spreken. Zo b.v. het antwoord van Jona op de vraag van de zeelieden, wie hij is: *Ik ben een Hebreëer en ik vrees Jahwe, de God van de hemel, die de zee en het land gemaakt heeft*⁵. dit antwoord klinkt toch wat potsierlijk voor iemand die precies aan het proberen is om deze God op zee te ontvluchten. Maar nu horen we hierin, hoe heel Israël wel zijn geloofsbelijdenis had en deze wist op te zeggen, maar de draagwijdte van die belijdenis nog helemaal niet begrepen had of niet wilde begrijpen. De gelovige reactie van de Ninevieten, die zich metterdaad bekeren, staat hiermee toch wel in schril contrast.

God is heel anders dan wij ons voorstellen. Hij laat zich niet invoegen in onze kortzichtige, al te menselijke opvattingen. Hij haalt ons weer bij, als wij onze verantwoordelijkheden proberen te ontvluchten. En Hij roept ons weg uit elke getto-mentaliteit. Mensen of dingen waarvan wij denken dat ze niets met God te maken hebben, die buiten onze religieuze horizon vallen, blijken plots het voorwerp van Gods bijzondere zorg te zijn. En ondertussen maken wij ons misschien alleen maar druk over een verdorde klim plant. Dat was de boodschap van het Jonaverhaal voor joden van meer dan tweeduizend jaar geleden. Dat is zijn boodschap nog voor ons vandaag.

Paul Kevers

Nu liet JHWH een ricinusboom opschieten tot boven Jona uit, om zijn hoofd te beschaduwen en hem zo van zijn wreveligheid te genezen. Jona was opgetogen over die boom. Maar toen beschikte God het zo, dat er de volgende dag in alle vroegte een worm kwam, die de boom aanvrat en deed verdorren. Bovendien zond God, zodra de zon was opgekomen, een verzengende oostenwind, en de zon stak zo hevig op Jona's hoofd, dat hij uitgeput neerzank. Hij verlangde te sterven en zei: 'De dood is mij liever dan het leven.' Maar God vroeg aan Jona: 'Is er wel reden om zo nijdig te zijn over die ricinusboom?'

Hij antwoordde: 'Ja, ik heb reden om door en door nijdig te zijn!' Daarop sprak Jahwe: 'Gij zijt begaan met die ricinusboom, waarvoor gij niets hebt gedaan en die gij niet hebt opgekweekt, die boom die tussen de ene nacht en de andere is opgeschoten en verdwenen? En zou Ik dan niet begaan zijn met Nineve, de grote stad Nineve, waar zoveel mensen wonen – meer dan twaalf tienduizendtallen – mensen, die het verschil tussen hun rechterhand en hun linkerhand niet weten, en ook nog zoveel dieren?'

Paul Kevers

---

5 Jona 1: 9.

6 Joan 4: 6-11.